

PM till:

Arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsdepartementet

Civilsamhälleslyftet

– Förslag till satsning för att minska långtidsarbetslösheten

Civilsamhälleslyftet

– Förslag till satsning för att minska långtidsarbetslösheten

Långtidsarbetslösheten har bitit sig fast på höga nivåer. De människor som har varit arbetslösa mer än två år närmar sig 100 000 personer och fortsätter att öka. Bland de långtidsarbetslösa bedöms över 40 000 personer ha en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Mörkertalet kan dock vara stort då det enligt Arbetsförmedlingen finns brister i systemet för att fånga upp personer med en funktionsnedsättning. Att bryta den här utvecklingen är centralt, såväl för de enskilda individerna som för samhället i stort. Det krävs därför omedelbara och kraftfulla satsningar.

Som ett underlag i diskussionen kring Arbetsförmedlingens prioriteringar och vad som kan vara till nytta, har vi tagit fram ett förslag till det vi kallar Civilsamhälleslyftet. Förslaget bygger på de erfarenheter som arbetsintegrerande sociala företag (ASF), civilsamhället och funktionsrättsrörelsen gemensamt samlat på sig kring hur vi skapar inkluderande arbetsplatser där vi tillsammans hittar lösningar på det som är svårt.

Tyvärr används ASF och de civilsamhällesorganisationer som tidigare har arbetat med förstärkt arbetsträning och anpassade anställningar för de här grupperna nu endast i lite utsträckning. Arbetsförmedlingen prioriterar i stället anvisning till upphandlade tjänster. Hittills har reformeringen av Arbetsförmedlingen därför snarare stjälpit än hjälpt de långtidsarbetslösa. Arbetsförmedlingens möjligheter att arbeta med dem som står långt ifrån arbetsmarknaden, inte minst dem med en funktionsnedsättning, har kraftigt försämrats under de senaste åren. Antalet handläggare som är specialiserade på gruppen har minskat. De digitala systemen och arbetsformerna fungerar dåligt för funktionsnedsatta. Arbetsförmedlingen har lämnat tillbaka pengar från sitt anslag för stöd till personer med funktionsnedsättning samtliga år under perioden 2013–2020, med undantag för 2019. Det har med andra ord funnits pengar till insatser för fler, men Arbetsförmedlingen har inte kunnat omsätta dessa medel i verksamhet.

Flera aktörer har framfört att reformeringens grundtanke, att stöd ska ges av upphandlade aktörer, inte lämpar sig för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden. Senast i raden att påpeka det är Myndigheten för delaktighet som i en skrivelse till arbetsmarknadsdepartementet konstaterar att arbetsförmedlingens nya arbetssätt, med standardiserad bedömning och i förväg fastställda processer hos upphandlade aktörer, inte lämpar sig för långtidsarbetslösa med komplexa kombinationer av svårigheter. Samma problembild lyfts av instanser som Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU, Funktionsrättsrörelsen och kommuner som har svarat på höstens remiss om den fortsatta reformeringen av Arbetsförmedlingen. Även Arbetsförmedlingen själv konstaterar detta i sitt remissvar:

”Denna grupp av arbetssökande är stor och sökandesammansättningen är komplex. Många har behov av anpassade och särskilda insatser. Den arbetsmarknadspolitiska bedömningen för målgruppen är ofta resurskrävande eftersom den är beroende av samverkan med andra aktörer som kommuner, hälso- och sjukvård samt särskilt goda kunskaper om insatser och om funktionsnedsättningar. Målgruppens komplexitet och behov av samordnade insatser ökar risken för negativa konsekvenser vid systemförändringar.”

Arbetsförmedlingens tidigare analyschef Annika Sundén var nyligen tydlig kring detta när hon deltog i Samhällsvetarpodden. Hon beskrev att den här typen av insatser är mycket svåra att utforma upphandlingar för, eftersom de ofta behöver vara flexibla och långsiktiga, samt kräver mycket samverkan med andra aktörer. Därför lämpar de sig bättre för att hanteras inom ramen för myndigheten själv.

Vi ser därför med oro på Arbetsförmedlingens upphandling *Steg till arbete* som riskerar att försämma, eller i värsta fall helt stoppa, den typ av samarbeten som krävs för framgångsrika insatser för exempelvis människor

med funktionsnedsättning. Genom att utforma och upphandla en sådan tjänst riskeras den samverkan som har byggts upp med civilsamhället, kommuner och samordningsförbund eller ESF-projekt att helt blockeras. Detta då de kan anses konkurrera med en upphandlad tjänst. Den djupa erfarenhet som finns inom civilsamhället, ASF, kommuner och samordningsförbund riskerar därmed också att kastas ut med badvattnet, tillsammans med utvecklingsmöjligheterna inom Europeiska socialfonden.

Vårt förslag – Civilsamhällslyftet

Inom ASF och civilsamhället finns en rad aktörer som tidigare framgångsrikt, i samarbete med Arbetsförmedlingen, har arbetat med förstärkt arbetsträning och olika typer av anpassade anställningar för långtidsarbetslösa. En stor del av dessa insatser och samarbeten har nu upphört, i ett läge där de tvärtom borde skalas upp.

Varje dag utan sysselsättning, utan arbetsträning eller annan liknande arbetsnära insats, ökar avståndet till arbetsmarknaden. Unika erfarenheter av att erbjuda dessa insatser finns bland de arbetsintegrerade sociala företagen, där detta är själva målet och syftet med verksamheten. Inom andra verksamheter som drivs av Rödakorskretsar, folketshusföreningar, Stadsmissionen och många andra av Fremias medlemmar, finns också stor erfarenhet av att ta emot långtidsarbetslösa. Gemensamt är att de långtidsarbetslösa, tillsammans med andra, får möjlighet att bidra till ett bättre samhälle för oss alla. Sammantaget har civilsamhällets organisationer och ASF unika erfarenheter av att möta den här målgruppen i såväl arbetsträning som anpassade anställningar, där människor utifrån sin individuella förmåga får vara med och bidra till en positiv samhällsutveckling. Att få möjlighet att vara en del av just de här verksamheterna innebär också en skolning i demokrati och en begynnande tilltro till samhället, något som många långtidsarbetslösa saknar.

Utifrån dessa erfarenheter föreslår vi nu ett "Civilsamhällslyft" för målgruppen långtidsarbetslösa med nedsatt eller oklar arbetsförmåga. Parallellt med insatser till individer föreslår vi ett gemensamt forsknings- och utvecklingsprojekt för att bygga kunskap kring hur ASF och civilsamhället långsiktigt kan tas tillvara inom arbetsmarknadspolitiken för att bekämpa långtidsarbetslösheten. Denna kunskap kan sedan ligga till grund för hur den fortsatta reformeringen av Arbetsförmedlingen kan göras på ett sätt som är anpassat till målgruppen och evidensbaserat.

Det finns i [Förordningen om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga \(2017:462\)](#) och [Förordningen om jobb och utvecklingsgarantin \(2007:414\)](#) bra verktyg för målgruppen långtidsarbetslösa med nedsatt eller oklar arbetsförmåga. Dessa verktyg används i allt för liten utsträckning idag. Vi från ASF och civilsamhällets organisationer står redo att hjälpa till att bryta långtidsarbetslösheten men behöver Arbetsförmedlingen som aktiv partner i detta.

Som utgångspunkt för förslaget har vi haft Samhalls nationella överenskommelse om förstärkt arbetsträning och den satsning som gjordes för ett antal år sedan på lönebidrag för utveckling i anställning inom Samhall. Riktade medel tillfördes då för att gruppen unga med funktionshinder skulle erbjudas detta. Stödnivån var på förhand fastställd till 80 procent plus fullt utvecklingsbidrag och anvisningsförfarandet var därigenom förenklat. Ersättningen för dessa utvecklingsanställningar är idag integrerad i den merkostnadsersättning Samhall får.

Genomförande

Vi föreslår att staten avsätter två miljarder kronor per år, under tre år till Civilsamhällslyftet.

Arbetsförmedlingen får ansvaret för dessa medel som används enligt nedan:

1. Extra tillskott för en satsning på ytterligare särskilda stödpersoner för introduktions- och uppföljningsstöd, så kallade SIUS-konsulenter, på Arbetsförmedlingen. Personer med lång arbetslöshet och med en funktionsnedsättning behöver ofta en personlig kontakt, ett personligt stöd. Det gäller både under bedömningsperiod och matchning samt under arbetsträning och anställning. Dessa specialiserade handläggare behövs också för att lära känna och skapa relationer med ASF och aktörer inom civilsamhället som kan ta emot arbetslösa för förstärkt arbetsträning och anställning.
2. Extra tillskott till specialister, som till exempel psykologer och socialkonsulenter, inom Arbetsförmedlingen – framför allt för utredande insatser för dem med oklar arbetsförmåga.
3. Förstärkt arbetsträning hos ASF och civilsamhällets organisationer enligt gängse system med kostnadsersättning till anordnare och aktivitetsersättning till individen. Individen ska själv ges möjlighet att välja var man vill ha sin arbetsträning, utifrån vilka ASF och civilsammansaktörer som har plats. Eftersom det behövs långsiktiga insatser bör individen beviljas 6+6 månader om inget oförutsett inträffar eller individen själv vill byta plats. Där arbetsförmågan är oklar ska insatsen också kompletteras med fördjupad bedömning. För de individer som inte är inne i jobb- och utvecklingsgarantin ska i stället praktik med stöd till personligt biträde beviljas.
4. När den förstärkta arbetsträningen resulterar i att personen har hittat och utvecklat en arbetsförmåga i anpassat arbete ska lönebidrag för utveckling i anställning erbjudas anordnaren. Lönebidragets nivå är i förväg fastställt till 80 procent och fullt utvecklingsbidrag erbjuds, med ett förenklat förfarande. Detta för den ordinarie målgruppen för insatsen lönebidrag för utveckling i anställning. För människor som inte har en dokumenterad funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga ges i stället stöd till introduktionsjobb i enlighet med ordinarie system för detta. Anpassade anställningar på deltid bör kunna pågå parallellt med den förstärkta arbetsträningen med målet att höja arbetsförmågan så att anställningsgraden kan ökas. Detta helt i linje med grundtankarna i Individual Placement and Support, IPS, den evidensbaserade och standardiserade delen av Supported Employment, SE.
5. Utvärdering av satsningen görs av Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU. Den danska BIP-forskningens metoder används som utgångspunkt för att ta reda på vad som leder en arbetssökande till arbete och en plats på arbetsmarknaden.
6. Ett gemensamt utvecklingsarbete, samordnat av IFAU där Arbetsförmedlingen, civilsamhället, ASF, funktionsrättsrörelsen och de fackliga centralorganisationerna, följer satsningens utveckling och arbetar fram förslag på långsiktiga åtgärder för att minska långtidsarbetslösheten.

Satsningens möjligheter

Satsningen bidrar på ett samhällseffektivt och individbaserat sätt till att minska långtidsarbetslösheten och kan konkret ge:

- 8 000 platser för förstärkt arbetsträning per år
- 5 000–10 000 platser för anpassade anställningar med lönebidrag för utveckling i anställning eller introduktionsanställning. Antalet beror på tjänstgöringsgraden hos individerna.
- Ett förbättrat kunskapsläge (evidens) kring vad som faktiskt hjälper de grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden att närma sig den.

Avslutningsvis

Långtidsarbetslösheten för dem med nedsatt arbetsförmåga ökar och varje dag i sysslöshet förlänger tiden för att komma tillbaka till arbetsmarknaden. Därför krävs omedelbara och kraftfulla insatser. Vi som undertecknar denna skrivelse representerar ASF och en stor del av civilsamhället. Vi är beredda att bidra till att, tillsammans med Arbetsförmedlingen och andra myndigheter, utveckla den satsning vi föreslår, om arbetsmarknadsutskottet i riksdagen och regeringen ger oss den möjligheten. Alla som kan arbeta bör ges möjlighet till det – det är dags att knäcka långtidsarbetslösheten.

Stockholm 11 februari 2022

Ulrica Persson, ordförande i Skoopi – De arbetsintegrerande sociala företagens intresseorganisation

Patrik Schröder, samordnare civilsamhälle, Arbetsgivarorganisationen Fremia

Skoop är intresseorganisationen för arbetsintegrerande sociala företag, ASF. Det innebär att vi organiserar företag vars främsta syfte är att skapa varaktiga anställningar för personer som av olika skäl har svårt att hitta sin plats på arbetsmarknaden. Våra företag drivs och ägs ofta av personer som själva haft svårt att komma in och få fäste på arbetsmarknaden. Den eventuella vinst som företagen gör återinvesteras i den egna, eller liknande, verksamheter.

Fremia är Sveriges största fristående arbetsgivarorganisation och företräder 5 600 medlemsorganisationer med tillsammans cirka 150 000 anställda. Medlemmarna är i huvudsak organisationer inom idéburen välfärd, civilsamhällesorganisationer samt kooperativa och värderingsstyrda företag. Fremia förhandlar ett stort antal kollektivavtal med samtliga stora fackliga organisationer och bedriver intressepolitiskt påverkansarbete. En av Fremias medlemmar är Samhall. Fremia företräder dock inte Samhall i intressepolitiska frågor, det gör Samhall själva.